

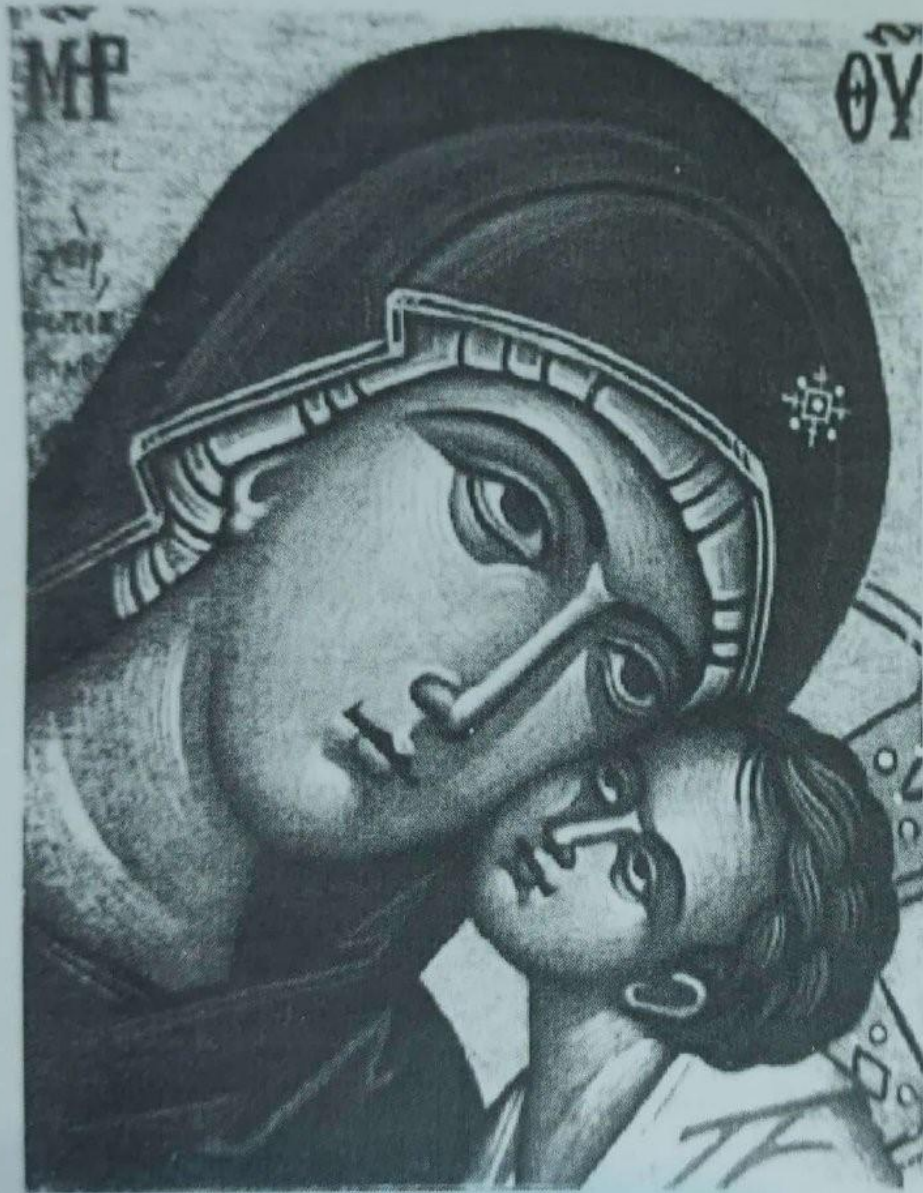
ΑΓΙΟΥ ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ ΠΕΝΤΑΠΟΛΕΩΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΕΚΚΛ. ΣΧΟΛΗΣ

**Η ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ
ΚΑΙ ΑΙ ΜΗΤΕΡΕΣ**

ΑΘΗΝΑΙ 1994

Ἐπιμέλεια – Εἰσαγωγή
Βαρβάρας Γιαννακοπούλου
Θεολόγου – Φιλολόγου

Εἰς τὸ ἱερό
πρόσωπο τῆς μητρός μου.

Παναγία ή Γλυκοφιλοῦσα (Φ. Κόντογλου).

ΑΝΤΙ ΠΡΟΛΟΓΟΥ

Όπως ή ελληνική ιστορία είναι γραμμένη με αίμα και με δάκρυ, όπως ή ελληνική Πατρίς μας είναι Χώρα αγίων και ήρώων και μεγαλουργημάτων δια τόν αμερόληπτον έρευνητήν, ούτω και τὸ Ἅγιον Ὅρος είναι ή χώρα τῶν θαυμάτων. Τὸ Ἅγιον Ὅρος υπάγεται εἰς τὴν Πλατυτέραν τῶν Οὐρανῶν, τὴν Κυρίαν Θεοτόκον, πού είναι ή Βασίλισσα τοῦ Ἁγίου Ὁρους και ἐπισκιάζει αὐτό....

Ἀλλὰ ή Παναγία δὲν είναι μόνον εἰς τὸ Ἅγιον Ὅρος. Είναι εἰς ὀλόκληρον τὴν Ὁρθοδοξίαν. Καὶ ἀκόμη και κατ' ἐξοχὴν είναι εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα. Είναι Ὑπέρμαχος Στρατηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.... Ἡ Παναγία είναι μητέρα μας και μητέρα τῶν μητέρων μας και μητέρα ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ἐν ὄρα κινδύνου ὄλως ἐνστικτωδῶς και ἀυθορμήτως ἐπικαλούμεθα τὰ δύο πεφλημένα ὀνόματα: «Παναγία μου», «μάννα μου».

Πόσον δίκαιον εἶχεν ὁ ἀείμνηστος ἱστορικός μας συγγραφεὺς Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, ὅστις παραλληλίζει τὴν μητέρα και τὴν Παναγίαν γράφει εἰς κάποιον σημεῖον τῆς Ἱστορίας του, ὡς ἐνθυμοῦμαι: «Τίς ἐξ ἡμῶν ἐν ἡμέραις θλίψεως και στιγμαῖς ὀδύνης δὲν ἀνεστέναξε ἐπικαλούμενος τὸ ἅγιον τῆς μητρὸς αὐτοῦ ὄνομα; Τῆς μητρὸς και οὐχί τινος ἐτέρου τῶν φιλάτων, διότι βεβαίως ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἠγαπήθητε ὑπὸ τοῦ πατρός, τῆς συζύγου, τῶν τέκνων, τῶν φίλων, τῶν συγγενῶν, ἴσως – ἴσως ἀκόμη νὰ ὑπῆρξατε τὸ ἀντικείμενον τῆς λατρείας ἐκείνης, ἥτις είναι τὸ τρικυμιωδέστερον ἀλλὰ και πλέον ἐφήμερον τῶν ἀνθρωπίνων συναισθημάτων, οὐδέποτε ὅμως οὔτε ἠγαπήθητε οὔτε θέλετε ἀγαπηθῆ τόσον, ὅσον ὑπὸ τῆς μητρὸς ὑμῶν. Ὅλαι αἱ μελωδίαί τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ἀγάπης συναρμολογοῦνται εἰς μίαν οὐρανίωνα μελωδίαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ μητρικῇ. Καὶ ἄν ὑπάρχη ἀγάπη ἐπὶ τῆς γῆς, περὶ τῆς ὀποίας ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν, ὁ ὑψιπέτης, θεῖος Παῦλος εἶπεν ὅτι είναι μείζων τῆς πίστεως, μείζων τῆς ἐλπίδος, αὐτὴ είναι ἡ ἀγάπη ἡ μητρικὴ. Ὡς ἐκ τούτου ἡ φωνὴ τῆς συνειδήσεως ἡμῶν ἐπικαλεῖται κατὰ τὰς ὄρας τοῦ σωματικοῦ πόνου και τῆς ψυχικῆς ἀλγηδόνης τὸ ἅγιον τῆς μητρὸς ὄνομα». Καὶ συνεχίζει ὁ ἀείμνηστος συγγραφεὺς προκειμένου διὰ τὴν Παναγίαν: «Ἄλλ' ἡ Δέσποινα, ἡ τὸν Σωτῆρα τοῦ κόσμου τέξασα, ἡ πηγὴ τῆς Ζωῆς, ὡς τὴν ἀποκαλεῖ ἡ Ἐκκλησία, τί ἄλλο είναι, εἰ μὴ ἡ κοινὴ, πνευματικὴ Μητέρα ὀλοκλήρου τοῦ Χριστεπωνύμου πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Τί δὲ συμφωνότερον ἢ νὰ προσφεύγωμεν εἰς τὰς δεήσεις και ἰκεσίας τῆς Μητρὸς Ἐκείνης ἢ διὰ νὰ ἐκδηλώσωμεν τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν πρὸς τὸ Ὑπέρτατον Ὄν ἢ διὰ νὰ ἐκζητήσωμεν τὴν παντοδύναμον αὐτοῦ ἰσχύν; Οἱ ἄνθρωποι τοῦ βορρᾶ οὐδενὸς μεσάζοντος δέονται, ὅπως ἔλθωσιν εἰς σχέσιν με τὸν Θεόν. Οἱ Ἕλληνες ὅμως, τῶν ὀποίων είναι εὐαισθητοτέρα ἡ καρδία, λεπτοτέρα δὲ ἡ διάνοια, ἐπλάσθησαν οὔτω πως, ὅστε νὰ ἔχωσι χρεῖαν οἰκείων τινῶν συναισθημάτων, ἵνα δι' αὐτῶν, ὡς διὰ κλίμακος, ἀναβιβασθῶσιν μέχρι τοῦ Ὑπερτάτου Ὄντος».

Ὅμως ὁ μακαριστὸς Κωνσταντῖνος Παπαρρηγόπουλος, ὅταν ὀμιλῇ διὰ τὴν μητέρα, ἐννοεῖ τὴν ὀρθόδοξην Ἑλληνίδα μητέρα, ἐκείνην ἥτις γίνεται συνεργάτις τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν διαιώνισιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἐπὶ τῆς γῆς: τὴν μητέρα ἐκείνη, ἥτις πιστεύει ὅτι ἡ γυνὴ «σωθήσεται διὰ τῆς τεκνογονίας» (1 Τιμ. 2,15), τὴν μητέρα ἐκείνη, ἡ ὀποία ἀνατρέφει τὰ παιδιὰ της “ἐν παιδείᾳ και νοουθεσίᾳ Κυρίου” (Ἐφ. 6,4).

έννοεῖ τὴν μητέρα ἐκείνη, ἣτις εἶναι βασίλισσα τοῦ σπιτιοῦ, πραγματικὴ ἱέρεια, ποὺ ἀγιάζει τὴν οἰκογένειά της καὶ μεταβάλλει τὸ σπίτι της εἰς ἐκκλησία μὲ τὴν παρουσία της, μὲ τὴν προσευχὴ της, μὲ τὰ δάκρυά της, ποὺ ἀντλεῖ τὴν χαρὰ καὶ τὴν ἱκανοποίησι τῆς ζωῆς μέσα ἀπὸ τοὺς κόπους, τοὺς μόχθους, τὰς θυσίας της....

Ἀρχιμ. ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ¹
Καθηγούμενος τῆς Μεγίστης Λαύρας
Ἁγ. Ὁρους

¹ Ἐκ τῆς διαλέξεως Αὐτοῦ τῆς δοθείσης εἰς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἐταιρείαν Ἀθηνῶν τὴν 6ην Φεβρουαρίου 1989 μὲ θέμα: «Ἁγιον Ὁρος, ἡ πνευματικὴ πατρίς μας».

*«Στην Μικρασιάτισσα Μάνα ή Λέσβος τιμώντας. Ό-
κτώβρης 1984». Έπάνω Σκάλα Μυτιλήνης.
Έργο γλυπτριάς Κατερίνας Χαλεπά - Κατσάτου.*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τοὺς ἀποκαλυπτικούς καιρούς, πού διερχόμεθα, προκαλούμεθα εἰς αὐτοκριτική καὶ βαθυτέραν αὐτοσυνειδησία καὶ καλούμεθα νὰ ἀνακαλύψωμε τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ταυτότητά μας, νὰ ἀπορρίψωμε τὸ προσωπεῖο καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν ἐν Θεῷ ἀθηντικότητα μας ἐν μετανοία.

Καιρὸς εἶναι καὶ ἡ γυναίκα νὰ ἐπανεύρη τὴν γνησιότητά της, νὰ ἐπανεκτιμήσῃ τὸν προορισμό της καὶ νὰ τελέσῃ, ὅταν κληθῇ, τὴν λειτουργία τῆς ὑπάρξεώς της μετὰ συναισθήσεως, ὡς ἰέρεια τῆς ζωῆς.

Ἡ γυναίκα καὶ μόνον ὡς σύζυγος καὶ μητέρα γράφει ἱστορία. Τοῦτο συνάγεται ἐκ της βαθυτέρας μελέτης τῆς ἱστορίας. «Κάθε λαὸς μεγαλουργεῖ καὶ πέφτει ἀπὸ τὶς μητέρες του»².

Ἡ χριστιανικὴ καὶ θύραθεν γραμματεία ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πολλὰ μνημεῖα λόγου ἀφιερωμένα εἰς τὸ πρόσωπο καὶ τὴν ἀποστολή της.

Ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ διαθέτει καὶ ζωντανὰ πρότυπα ἁγίων γυναικῶν. Δίδει ἔμφασιν εἰς τὴν πνευματικὴν διάστασι τῆς μητρότητος. Κατὰ τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον «οὐ γὰρ τὸ τεκεῖν μητρός, τοῦτο γὰρ τῆς φύσεως, ἀλλὰ τὸ θρέψαι μητρός, τοῦτο γὰρ τῆς προαιρέσεως»³. Προσβλέπει καὶ εἰς τὶς μεταϊστορικὰ καὶ μεταφυσικὰ διαστάσεις τῆς ταπεινῆς καὶ ἀφανοῦς προσφορᾶς της, πού ἀνυψώνεται ἕως τοῦ θείου Θρόνου.

Ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως, μὲ τὴν διάκρισι πνευματικοῦ Πατρός, πού «ἀνακρίνει μὲν πάντα»⁴, κατενόησε τὸν ρόλον αὐτῆς εἰς τὴν Ἐκκλησιαστικὴ καὶ Παγκόσμιον Ἱστορίαν. Τοῦτο παρατηρεῖ καὶ ὁ πρωτοπρεσβύτερος π. Σαράντης Σαράντος: «Ἦξερε πολὺ καλὰ αὐτὸς ὁ βαθυνούστατος Ἐπίσκοπος, πόσο σημαντικὸς εἶναι ὁ ρόλος της γυναίκας μέσα στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας»⁵.

Ἐν ἔτος μετὰ τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς Διευθυντοῦ τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς (1894) ἐδημοσίευσεν εἰς τὸν «Ἱερὸν Σύνδεσμον» – ὄργανο τοῦ ὁμωνύμου Συνδέσμου Κληρικῶν Ἑλλάδος – τὴν 18ην Μαΐου 1895 ἀρ. φ. 26 καὶ 25ην Μαΐου 1895 ἀρ. φ. 27 ἀξιωματικὴ μελέτην ὑπὸ τὸν τίτλον: «Ἡ ἀγωγή τῶν παιδῶν καὶ αἱ μητέρες». Μὲ πατερικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ θεμελίωσι, βαθειὰς τομῆς, κριτικὴν ἀνάλυσι καὶ ἀκριβέστατες παρατηρήσεις τεκμηριώνεται ἡ μεγίστη παιδαγωγικὴ δύναμι τοῦ προσώπου τῆς μητέρας, ὡς πρωταρχικοῦ παράγοντος ἀγωγῆς τῶν παιδιῶν, καὶ ἡ ἀναγκαιότης ἐπιμελοῦς ἀνατροφῆς ἐκ βρεφικῆς ἡλικίας καὶ προσηκούσης μορφώσεως τοῦ νοῦ καὶ τῆς καρδίας αὐτῆς διὰ παιδείας καὶ θρησκείας. Εἰς τοῦτο δὲ ἐπιθυμοῦσε νὰ συμβάλῃ καὶ προσωπικῶς ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος Αἰγίνης, τὴν ὁποίαν θεία εὐδοκία συνεκρότησε καὶ

2 Βλ. C. Dahm, Ἑκατομῦρια Ρῶσοι πιστεύουν στὸν Θεόν, μτφρ. Ἀθανασίου Θεοχάρη, Ἀθῆναι, ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, 1979, σ. 68-69. Ἡ Ρωσίδα γυναίκα ἐξαιρεται ὡς τὸ κυριώτερο πρόσωπο τῆς οἰκογενείας, μὲ τὸν πλούσιον ἐσωτερικὸ κόσμον, τὴν δυνατὴν μητρότητα καὶ τὴν ἔμφυτη θρησκευτικότητα, ἡ ὁποία στὴ συστηματικὴν ἀθρησκευτικὴν προπαγάνδα τὴν ἀσκουμένην ἀπὸ τὸ νηπιαγωγεῖο ἕως τὸ πανεπιστήμιο ἀντέταξε τὴν χριστιανικὴν διαπαιδαγώγησι τῶν παιδιῶν της.

3 Ἰω. Χρυσόστομος, Εἰς τοὺς Ἁγίους Μακκαβαίους καὶ εἰς τὴν μητέρα αὐτῶν Α, γ, Migne P. G. 50, 621.

4 Κατὰ τὸν Ἀπόστολον Παῦλον «ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται» (1 Κορ. 2,15).

5 Πρωτοπρεσβυτέρου Σαράντη Σαράντου, «Ἡ πλούσια προσφορὰ τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου στὴν Ἐκκλησία καὶ στὴν Πολιτεία» (Διάλεξι δοθεῖσα στὰ πλαίσια τοῦ ἐορτασμοῦ τῆς ἑκατονταετηρίδος (1889-1989) τῆς Ἀρχιερατικῆς διακονίας τοῦ Ἁγίου Νεκταρίου στὴν Ἐκκλησία, τὴν Παιδεία, τὴν Θεολογία καὶ τὰ Γράμματα, τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας 1989 εἰς τὴν Ριζάρειον Ἐκκλησιαστικὴν Σχολήν). Βλ. Κοινωνία, Ἀπρίλιος - Ἰούνιος 1989, τ. 2, σ. 180.

ἠγωνίζετο νὰ ἀναδείξει πρότυπον γυναικείας Μονῆς, «φάρων πνευματικὸν καὶ ὁδηγὸν φρονήσεως καὶ σωφροσύνης»⁶, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ Ἠθικοθρησκευτικῆς Σχολῆς, τὴν ὁποίαν ἐσκόπευε νὰ ἰδρῦση πρὸς μὀρφωσιν ἑλληνίδων μητέρων.

Ἐγραφε χαρακτηριστικῶς «πρὸς τὸ Σεβαστὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως»: «...ἰδρῦσαμεν ἱερὸν Παρθενῶνα, σκοπὸν ἔχοντα τὴν ἐν αὐτῷ διαβίωσιν παρθένων ἀφιερωμένων τῷ Θεῷ εἰς λατρείαν αἰδίου τῆς Τρισυποστάτου Θεότητος, κατὰ τὸ Ὁρθόδοξον δόγμα τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας καὶ πρὸς εὐεργεσίαν τῷ προσιόντι γυναικείῳ φύλῳ τῷ ἱερῷ Παρθενῶνι. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιζητουμένου σκοποῦ αἱ παρθένοι ἐκπαιδεύονται παρ' ἡμῶν ὅπως λάβωσιν τελείαν ἠθικοθρησκευτικὴν μὀρφωσιν καὶ ἀποβῶσι διδάσκαλοι ἠθικοθρησκευτικοὶ τοῦ γυναικείου φύλου.

»Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν προτιθέμεθα, νὰ ἰδρῦσωμεν προκαταρκτικὴν πρακτικὴν ἠθικοθρησκευτικὴν Σχολήν, ἐν ἣ τὰ κοράσια τὰ φοιτῶντα ἐν αὐτῇ μορφοῦνται ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς, ἐκδιδάσκονται διάφορα βιοποριστικὰ χειροτεχνήματα καὶ τὴν οἰκιακὴν οἰκονομίαν. Ἐὰν ὁ Θεὸς εὐλογῆσῃ τὸ ἔργον ἡμῶν, προτιθέμεθα ἢ προκαταρκτικὴ αὕτη πρακτικὴ Σχολή, ν' ἀποβῆ Σχολὴ καὶ ἀνωτέρας διδασκαλίας πρὸς μὀρφωσιν Ἑλληνίδων μητέρων μετὰ ἐθνικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ ζήλου, ἵνα τὸν ἑαυτὸν ἐθνικὸν καὶ θρησκευτικὸν μεταδίδωσιν εἰς τὰ ἑαυτῶν τέκνα»⁷.

Τὸν ἅγιό τοῦτο σκοπὸν οὕτως σχολιάζει ὁ μακαριστὸς βιογράφος τοῦ ἀγίου τοῦ αἰῶνός μας Σῶτος Χονδρόπουλος: «Κάτι δηλαδὴ τὸ μοναδικὸ σὲ ἐθνικὴ, πνευματικὴ δύναμη, ἀξία καὶ σημασία ἕνας τέτοιος ὄραματισμὸς! Ἄν ἕνας καταστατικὸς χάρτης τῆς Ἐκκλησίας ποὺ φρόντιζε ὁ Μελέτιος εἶχε τὴν ἄλφα ἀξία, ὁ ὄραματισμὸς αὐτὸς τοῦ ἀφανοῦς γέροντος τῆς Μονῆς, ἦταν τὸ μέγιστο μυστικὸ τῆς εὐτυχίας σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς. Γιατὶ ὅταν ἢ κάθε μικρὴ κοπελλούδα, ἢ κάθε αὐριανὴ σύζυγος καὶ μητέρα καταφέρει νὰ χωνέψῃ καὶ πάρῃ τέτοιες γερὲς βάσεις, τέτοιες πολύτιμες ἀρχές, ὅλα τὰ ὠραῖα, ὅλα τὰ μεγάλα, θὰ σιγοπροστεθοῦν στὴ μικρὴ ἢ μεγάλη τῆς πατρίδα. Ὁ ἅγιος γέροντας κατέχοντας τὴν παναγία Χάρη τοῦ Θεοῦ, γνῶριζε, ὅτι τὸ μυστικὸ τῆς προκοπῆς τῶν λαῶν βρίσκεται στὰ χέρια τῶν «νεανίδων», τῶν νεαρῶν κορασίων. «Οἱ ἄνδρες βέβαια γράφουν τὴν ἱστορία», λέει ὁ μέγας ἱστορικὸς Παπαρρηγόπουλος, «οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ καθ' ὑπαγόρευσιν τῶν γυναικῶν». Ὅταν ἢ νεαρὴ κοπέλλα χάσῃ τὴν πίστη καὶ τὸν σεβασμὸ στὶς αἰώνιες ἀξίες, ὅταν ξεπεράσῃ τὴν διακριτικότητα καὶ τὴ ντροπὴ, ἐρείπια καὶ συμφορὲς προμηνύονται»⁸.

Τοιαῦτα ὄραματίζετο καὶ τοιαῦτα προτείνει πρὸς ἀποτροπὴν τῶν δεινῶν ὁ λόγιος Ἱεράρχης, ὁ ἔξοχος παιδαγωγὸς καὶ φιλόστοργος Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, ὁ Πενταπόλεως Νεκτάριος.

ΒΑΡΒΑΡΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Θεολόγος – Φιλολόγος

Ἐπιστ. Συνεργάτις Θεολ. Σχολῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν

6 Αὐτὴν τὴν ἐντολὴν ἐκκληροδότησε εἰς τὶς μοναχὲς ὁ ἅγιος διαθέτης εἰς τὴν διαθήκη αὐτοῦ: «Αἱ μοναχαὶ ὀφείλουσι νὰ ἀποβῶσιν ὑπόδειγμα ἀρετῆς καὶ τελειότητος, τὴν δὲ Μονὴν ν' ἀναδείξωσι φάρων πνευματικὸν καὶ ὁδηγὸν φρονήσεως καὶ σωφροσύνης». [Τίτου Ματθαϊάκη, Μητροπολίτου πρ. Παραμυθίας, Φιλιατῶν καὶ Γηρομερίου, Ὁ ἅγιος Νεκτάριος Κεφαλαῆς Μητροπολίτης Πενταπόλεως (1846 – 1920), Ἀθῆναι, 1985², σ. 96].

7 Αὐτόθι, σ. 156.

8 Σώτου Χονδρόπουλου, Ὁ ἅγιος τοῦ αἰῶνα μας (Ὁ Ὅσιος Νεκτάριος Κεφαλαῆς), ἐκδόσις Ἱερᾶς Κοινοβιακῆς Μονῆς Ἁγίας Τριάδος (Ἅγιος Νεκτάριος) Αἰγίνης, ἄ.χ., σ. 264.

Ὁ Ἅγιος Νεκτᾶριος Πενταπόλεως